

Werken met rubrics; niet voor niks

In dit topic over beoordelen wordt het geven van feedback en het werken met rubrics vaak aangehaald. Waarom? Omdat rubrics een middel kan zijn om op groei gerichte feedback te geven, die beter aansluit bij de motivatie van leerlingen. Hoe effectief is het werken met rubrics? Wat zijn kansen en wat zijn de valkuilen in de praktijk? In dit artikel wil ik stilstaan bij ervaringen met het werken met rubrics en deze ervaringen linken aan andere artikelen in dit magazine. Werken met rubrics kan een stap in de goede richting zijn maar het vraagt wel een inspanning. Het sluit aan op een behoefte bij docenten die willen werken aan informatieve feedback die verder gaat dan alleen een cijfer. Het kan bijdragen aan de motivatie van leerlingen. Kortom werken met rubrics doe je niet voor niks.

TEKST MAARTEN MASSINK

Rubricsmaken.nl

Er is een website www.rubricsmaken.nl waar voorbeelden worden getoond van rubrics voor verschillende vakken. Zo is er één voorbeeld voor aardrijkskunde, zijn er twee voorbeelden voor biologie, drie voor Engels en vier voorbeelden voor Duits, en voor LO... 678! Oftewel LO-docenten zijn erg actief met het maken van rubrics en ze zijn hierin een voorbeeld voor andere vakken. Dat komt volgens mij omdat LO-docenten zich meer afwenden van de cijfercultuur en meer willen investeren in geschreven feedback in de vorm van rubrics. Feedback die uiteindelijk leidt tot verbetering en groei omdat voor ons vak met name geldt dat vorderingen maken en inzet wordt gewaardeerd. Het deelnameniveau is in ontwikkeling en wordt in een rubric weergegeven (een niveauiduiding die is geschreven op de specifieke bewegingsactiviteit). Die ontwikkeling geeft hoop. Het gaat bij goede rubrics om beoordelen *om te leren* en niet zozeer om het beoordelen *van het leren*. Beoordelingen om te leren, leiden tot actie en dagen uit tot verbetering (zie artikel Stoppen met beoordelen? elders in dit magazine).

www.rubricsmaken.nl

Voorbeelden van rubrics

Inmiddels werken we meer dan twintig jaar bij ons op school (OSG de Meergronden in Almere) met rubrics voor LO. Bij LO gebruiken we rubrics voor de vakmatige categorieën die we verdeeld hebben in de activiteitengebieden; Spel, Atletiek en Turnen. Bewegen op muziek hebben we bij Turnen geplaatst en Zelfverdediging bij Spel, simpelweg omdat we niet meer dan drie vakmatige categorieën mogen invoeren op het rapport. We zijn ook een voorbeeld geworden voor andere vakken bij ons op school als het gaat om het beoordelen met rubrics voor algemene vaardigheden als inzet, samenwerken en organisatie. Andere vakken geven naast cijfers nu ook feedback met rubrics over inzet, samenwerking en organisatie.

Voorbeeld rubric leerlijn lopen, thema estafette

De rubrics voor de vakmatige categorieën zijn gekoppeld aan de leerlijnen van het basisdocument. We noemen de niveaus A ,B ,C ,D oplopend in moeilijkheid van A naar D. Bij atletiek wordt een cijfermatige prestatie altijd gekoppeld aan een uitvoeringswijze van techniek of tactiek en vorderingen qua gedragsaspecten in de algemene categorieën. Zie het voorbeeld estafette.

Rubrics voor leerlijnen

Het niveau dat je haalt in de vakmatige categorieën is om aan te geven welk niveau je hebt (A,B,C of D). Dit is altijd oké. A is niet goed of slecht en wordt daarom ook niet beoordeeld met een cijfer of o, v, rv of g. Het is niet normerend maar komt overeen met een beschrijving van een uitvoeringswijze. Die beschrijving geeft aanleiding te kijken naar wat de volgende stap zou kunnen

zijn. Dat blijft een streven en geeft richting aan het oefenen door het stellen van heldere doelen. Het kan zijn dat een leerling wel vorderingen maakt en zich beter manifesteert, maar geen niveau stijgt. Dat is niet erg. Herhaling van hetzelfde niveau kan leerlingen ook vertrouwd maken met de beweging zonder dat er meteen vorderingen worden gemaakt. Dit vertrouwd raken kan ervoor zorgen dat de leerling gaat genieten en experimenteren met de vaardigheid op zijn niveau en misschien daardoor een niveau-tje stijgt, maar dat hoeft niet. Het doelgericht blijven werken en oefenen en genieten van de beweging zie je terug bij de rubric inzet.

Rubrics voor ontwikkellijnen

Naast een leerlijn- en themaspecifieke rubric hanteren we ook een rubric uit de algemene categorieën, bijvoorbeeld inzet.

Inzet/zelfstandig werken

- O** Ik kan niet actief blijven zonder de aanmoediging van de docent. Ook dan zit ik veel aan de kant.
- M** Ik moet worden aangemoedigd om actief te blijven.
- V** Ik ben uit mezelf betrokken bij de activiteit door actief mee te doen tijdens de hele les.
- G** Mijn manier van spelen/uitvoering maakt anderen enthousiast, wat een positief effect heeft op de activiteit van anderen.

Hier hanteren we een o-m-v-g schaal die normerend is. De gedachte hierachter is dat ook als je geen talent hebt voor bewegen en sport, je inzet goed (g) kan zijn. Leerlingen die minder talent hebben voor sport en bewegen kunnen wel gewaardeerd worden met een goed (g) voor de gedragscategorieën en algemene ontwikkellijnen; inzet, samenwerken en organisatie. Dat is prima. Andersom komt ook voor. Een leerling met veel aanleg voor bewegen en sport beweegt op niveau D, maar vertoont onvoldoende of matige inzet. Dat is niet oké en dat vraagt om een gesprek hierover. Wat is er aan de hand?

Mate van detaillering

Het voorbeeld van de rubric over estafette hierboven laat een gedetailleerd voorbeeld zien. Bij ontwikkellijnen en gedragsaspecten gaat het meer om algemene omschrijvingen die bij meerdere (alle?) activiteiten gebruikt kunnen worden. Deze (inzet, samenwerking en organisatie) zijn dan ook belangrijk en hier kun je de kracht van de herhaling gebruiken door ze regelmatig te hanteren bij uiteenlopende activiteiten.

De rubrics voor de bewegingsactiviteiten zijn leerlijn specifiek (bijvoorbeeld doelspelen, spelen met inblijven en uitmaken en terugslagspelen).

Leerlijn lopen

Maar binnen een leerlijn zijn weer thema's te onderscheiden. Zo kun je een algemene rubriek schrijven voor de leerlijn trefspelen. Maar je kunt ook een rubric schrijven voor de thema's apart binnen de leerlijn trefspelen; treffen met wapen (bijvoorbeeld schermen) en treffen zonder wapen (bijvoorbeeld boksen). Je kunt steeds verder inzoomen op de aangeboden bewegingsactiviteit. Op de website rubricsmaken.nl staan daar veel voorbeelden van.

Per rubric moet je mijns inziens een keuze maken tussen algemene beschrijvingen of inzoomen op details. Als je sterk inzoomt, kun je je beperken tot enkele details maar daar wel dieper op ingaan, ten koste van compleet zijn. Compleet willen zijn geeft een grote hoeveelheid informatie en details. Dat is minder overzichtelijk en geeft veel leeswerk. Inzoomen en bijvoorbeeld het setshot gedetailleerd beschrijven in uitvoeringsniveaus gaat ten koste van de volledigheid van aanval opbouwen, doelkansen creëren en benutten. Het kan wel helpen de aandacht te richten op een onderdeel in een les. Voor iedere leerlijn, ieder thema, iedere activiteit, en ieder deelaspect rubrics maken levert veel rubrics in het streven naar compleet zijn. Compleet zijn leidt tot (te?) veel details. En daarmee verlies van overzicht.

Wat is een goede rubric?

Hier komen we terecht bij een moeilijk dilemma. Lars Borghouts, Gwen Weeldenburg en Menno

Slingerland geven in hun artikel over *Rubrics maken* aan dat er drie belangrijke criteria zijn:

- Compleet zijn
- Duidelijke taal
- Niet te veel details

Heel belangrijk bij het ontwerpen van een rubric is hoe je het wilt inzetten. Er zijn voorbeelden van rubrics die worden ingezet als observatie-instrument voor spelers langs de kant die gericht (leren) kijken naar spelgedrag van een speler zoals het formulier voor PTA afsluiten basketbal in de bovenbouw havo/vwo (voorbeeld zie website KVLO).

Dit is uitgebreider dan de rubric die we in de 1e klas hanteren en waarin we het spelen in steekwoorden proberen te vatten (website KVLO). Per les kan een steekwoord accent krijgen zodat dezelfde rubric wel steeds terugkomt maar per les beperkt wordt tot één aspect. Bijvoorbeeld vrijlopen of meeverdedigen of doelen of samenspelen. Hierbij kunnen de rubrics of onderdelen daarvan in steekwoorden op het bord worden geschreven.

Relatie met rapport

De rubrics leiden bij ons tot een beoordeling met A, B, C, D op het rapport voor bewegingsvaardigheden spel, atletiek, turnen. In de ontwikkellijnen inzet, samenwerking en organisatie leidt dat tot een beoordeling met o-m-v-g. Leerlingen weten dat de eindbeoordeling bepaald wordt door de omgangsvaardigheden en niet door de bewe-

PTA afsluiten basketbal

Basketbal rubric klas 1

gingsvaardigheden. De eindbeoordeling is een o-m-v-g die niet voorkomt uit de A,B,C,D. Dat geeft leerlingen de wetenschap en het vertrouwen dat het niet uitmaakt hoe bewegingsvaardig je bent voor de eindbeoordeling. Bewegingsvaardigheid is toegevoegde informatie. De gedragsaspecten zijn bepalend voor de eindbeoordeling.

Leerlingen worden vooraf geïnformeerd over de niveaus en achteraf na een les of een lesperiode gevraagd welk niveau ze bij zichzelf of bij een ander herkennen. Met een niveaubepaling wordt een periode ook afgesloten. Daarbij proberen we de leerlingen op grond van de criteria te laten kiezen welk niveau bij hen past. Hoewel de beoordeling van de bewegingsvaardigheden niet bepalend is voor de o-m-v-g eindbeoordeling vinden leerlingen het vaak lastig op grond van de beschrijvingen een niveau toe te kennen. Wat

wel goed gaat is speelvaardigheid vergelijken. Ze zien probleemloos wie er beter speelt dan wie. Het is lastig daar een beschrijving bij te vinden. Op grond van de vergelijking worden dan ook vaak de A, B, C en D-tjes gekozen. Niet zozeer op grond van de beschrijving.

Je zou ook leerlingen zelf een rubric kunnen laten maken. Wat maakt een speler tot een goede speler qua spelvaardigheden? Waarom is hij/zij een betere speler? Welke spelvaardigheden zie je? En hoe zit dat met omgangsvaardigheden? Wie is dan een goede speler? Een met de klas zelfgemaakte rubric is dan gebaseerd op het waargenomen spelgedrag in de groep.

Vergelijken

Feedback geven en zeker het werken met niveaus werkt vergelijken in de hand. Dat roept ook emotie op. Bas Trimbos schrijft daar in zijn artikel over elders in dit magazine. Het geven en ontvangen van feedback moet je leren. De docent is daarin een belangrijk voorbeeld. En het is zeker een langdurig proces dat relatie en vertrouwen vraagt.

Het gebruik van rubrics is geen doel op zich maar moet leiden tot gesprekken. Vooral de rubrics over de gedragsaspecten als inzet en samenwerking. Dat zijn terugkerende rubrics die in veel lessen aan de orde komen en die uiteindelijk meer vakoverstijgende betekenis hebben dan de rubrics over de bewegingsvaardigheden. De rubrics over de bewegingsvaardigheden zijn vooral bedoeld om leerlingen uit te dagen en aan te geven wat een volgende stap zou kunnen zijn als je daar aan toe bent. Het helpt jezelf heldere doelen te stellen. De rubrics over de omgangsvaardigheden kunnen aanleiding geven tot gesprekken met de leerling of een groepje of de klas omdat dit gaat over de voorwaarden van een goede les.

Goed feedback geven en het goed omgaan met het toekennen van niveaus aan leerlingen is cruciaal omdat emotie hierbij een rol kan spelen. Relatie met de klas en binding zijn daarbij bepalende factoren.

'Andere' rubric

Als je kijkt naar de inhoud van de voorbeelden op de site rubricsmaken.nl dan is er nog wel veel te ontwikkelen en te stroomlijnen. De voorbeelden staan rijp en groen door elkaar. Er staan met name veel atletiek voorbeelden die zijn aangemeld als rubrics maar die niet veel anders zijn dan afstanden en tijden koppelen aan een niveau (level). Dit zou ook een cijfer of o, v, rv of g beoordeling kunnen zijn.

Je mag uiteraard cijfermatige feedback geven over de prestatie. Bij atletiek is dat een wezenlijk aspect. Maar er hoort wel een verhaal bij (zie

Set shot

artikel Stoppen met beoordelen en beginnen met verhalen delen). Dat verhaal kan gaan over de vorderingen die de leerling gemaakt heeft uitgedrukt in tijd of afstand (zonder een niveau te zijn gestegen), of in de uitvoering van de prestatie. Of het uitvoeren van de sprint in een groepsopdracht waarbij leerlingen in groepjes elkaars tijden opnemen en elkaar coachen. Hierin zijn vorderingen te maken in de LO-les qua samenwerken. Een leerling met een sprinttijd in niveau 1 zal zich niet zo snel zijn tijd verbeteren, maar kan zich wel verbeteren in het omgaan met de oefensituatie. Dat is een mooi verhaal dat vraagt om een 'andere' rubric. Deze rubrics zijn met name bedoeld om verhalen te delen met en over leerlingen.

Samenwerken	
O	Ik heb geen bijdrage aan de groep óf ik kan niet naar de uitleg luisteren zonder correctie van de docent.
M	Ik werk samen met een paar spelers van het team óf ik heb aanmoediging nodig om naar de uitleg te luisteren.
V	Ik werk samen met alle spelers in het team. Ik let meteen op tijdens de uitleg.
G	Ik kan mijn spel aanpassen en anderen betrekken door positief te coachen. Ik ondersteun de uitleg.

Voorbeeld rubric samenwerken

Tot slot

Het is goed tot slot een leerling aan het woord te laten die gedurende haar schoolloopbaan gewend is geraakt aan het werken met rubrics. Ze kan onderscheid maken tussen leerlijnen (bewegingsvaardigheden) en ontwikkellijnen (omgangsvaardigheden)

Beoordeling gym

Teneergeslagen, rugzakje op de rug en ongemotiveerd. Zo zag mijn gymdocent Maarten Massink mij in mijn eerste jaar binnenkomen. Inmiddels zit ik in 5 vwo en doe ik met plezier mee aan de gymles. Ik ben van mezelf een zeer resultaatgericht, hardwerkend, ambitieus en uitermate perfectionistisch persoon. Dat laten mijn cijfers ook zien. Wat ik echter juist heel fijn vind aan de gymlessen op De Meergronden is dat wij geen cijfers krijgen voor gym. We worden met name beoordeeld voor inzet en organisatie. Daarvoor kunnen we een Onvoldoende, Matig, Voldoende of Goed krijgen. Doordat wij op deze manier beoordeeld worden kan ik me focussen op de inhoud van de les en haal ik er plezier uit. Op veel andere scholen word je daarentegen becijferd. Ik denk dat ik daar veel stress en prestatiedruk door zou ervaren; soms kun je ergens heel erg je best voor doen, maar bereik je niet het gewenste resultaat. Immers, je hoofd kan iets wel willen, maar je lichaam werkt niet altijd mee. Inzet daarentegen laat zien of iemand zijn of haar best doet op het niveau dat bij diegene past. Ikzelf ben dieper onder de indruk door iemand die zijn best doet en een persoonlijke overwinning heeft behaald op een dan wel lager niveau, dan door iemand die van nature zonder enige moeite noch inzet een hoger niveau haalt.

Naast de omvg-beoordeling krijgen we voor de verschillende onderdelen ook een A, B, C of D, waarin A betekent dat je nog veel ruimte hebt voor verbetering en D dat je de vaardigheid al onder de knie hebt. In principe weegt deze beoordeling minder zwaar mee dan die voor inzet. Dat vind ik zelf wel prettig, omdat je veel minder makkelijk je vaardigheden kunt verbeteren. Dat kost tijd en inspanning en we hebben immers slechts 1 à 2 uur gym per week. Toch vind ik het wel een effectief middel om leerlingen te motiveren. De sportfanaten zetten alles op alles een D te halen en de docent kan een minder vaardige leerling uitdagen een B te halen. Daarnaast geeft het je ook inzicht in je eigen kunnen.

Lang verhaal kort, ik ben heel blij dat mijn school dit systeem heeft eigengemaakt. Zolang je goed meedoet, hoef je in tegenstelling tot veel andere vakken vrijwel nooit te stressen om je resultaten voor gym en kan je gewoon plezier hebben.

Amaris Schuring, VST De Meergronden

Kernwoorden

rubrics voor leerlijnen, rubrics voor ontwikkellijnen

Foto's

Anita Riemersma

Contact

m.massink1@upcmail.nl